

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
NATURA SIMILITUDINUM,
MAXIME EX VIRGILIO,

CUJUS PARTEM PRIOREM,
VENIA AMPLISS. FACULT. PHILOS. ABOËNS.
PRAESIDE

JOH. FREDR. WALLENIO,

*Eloqu. Prof. Reg. & Ord. Regg. Societt. Patriot. Holm.
Oecon. Fenn. & Oecon. Wermel. Membro,*

PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS

Publicæ censuræ modeste subjicit

JOH. GUILIELMUS TUDERUS,

Wiburgensis.

In Auditorio Majori die XX Junii MDCCCXV

Horis a. m. confvetis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

VIRO
MAXIME REVERENDO ATQUE CELEBERRIMO,
DOMINO MAGISTRO
FRANCISCO MICH. FRANZEN,
HISTOR. & PHIL. PRACT. IN REG. ACAD. ABOËNSI
PROFESSORI LONGE MERITISSIMO,
FAUTORI AESTUMATISSIMO PIAQUE JUGITER
COLENDO MENTE,

Quo per plures jam annos doctore usus fuit fidelissimo, cujusque luminibus, laboribus, consiliis, curis institutum, formatum, adjutum se lætus profitetur, animum acceptorum beneficiorum, ut decet, memorem, & justa perfusum tantorum meritorum veneratione, non privatim sed in conspectu omnium, declarare gestiit

NOMINIS MAXIME REVERENDI

cultor devotissimus
JOH. GUIL. TUDERUS.

Tantam difficultatem habet similitudo, ut ne ipsa quidem natura in hoc ita evaluerit, ut non res, quæ simillimæ videantur, discrimine aliquo discernantur.

QUINTILIANUS.

Cum in manus inciderent nostras duæ, quas maxime Reverendus ac Celeberrimus Dn. Doct. & Profesfor DAHL Upsaliæ annis 1791 ac 1797 edidit, dissertationes in *natura similitudinum ex Homero* enucleanda & explicanda occupatæ, sed nondum ad rei exitum perductæ, etiam nobis, specimen alterum Academicum exhibituris, non visum fuit incommodum, eandem similitudinibus Virgilianis impendere operam. Et merentur sane summi Romanorum Poëtæ carmina vel illo ex capite considerationem omnino diligentem, quod non in uno tantum genere tulerint palmam, sed æquo successu ad pastoralis vitæ dulcedinem commendandam, ad agriculturalium labores non minus nobilitandos quam præceptis formandos, et ad augendam Epicæ Camenæ dignitatem, insignem contulerint symbolam; qua rerum et varietate et ubertate nihil fuisse ad similitudines etiam gignendas, variandas & multimoda arte ornandas copiosius, facile intelligitur. Fuerunt autem a nobis nonnulla de universa Similitudinum ratione opportune præmittenda: quare si Maronianas istas jam digito potius monstrare quam fusius, ut res non obscura quidem sed laude & diligentiori per partes contemplatione digna postulasset, explanare licuerit, summa pressis temporis angustia, con-

tinuare aliquando, si fata siverint, inceptam telam, et singulas argumenti venustates curatius legere, volupe erit. Interea vero mitiorem a L. B. quo par est officio expetimus juvenilis operis censuram.

Causam, cur figuratæ ab hominibus primum inventæ & frequentius sermoni illatæ fuerint dictiones, non e longinquo esse arcesendam, sed in ipsa hominis rerumque humanarum natura quærendam, fugere, in summa licet usus antiquitate, potest neminem. Quem enim prima imperavit ipsa necessitas, circumspicere in primæva linguarum infantia & paupertate jubens, qua ratione res ignotæ aut extra sensus politæ commode exprimerentur, translaturum a communi consuetudine verborum & locutionum usum, illum innata menti humanæ propensio rerum investigandi affinitates, & non similia tantum similibus sociandi sed remotiora quoque, at per gradus quasi appropinquantia, sibi invicem admovendi, tum imaginationis & sensuum vis quam intellectus & judicii major, affectuum non ordinate adeo quam vehementer loquentium imperium, debilitas propriæ dictionis nimia, euphemismi & velandarum rerum minus gratarum cura, atque non obscura demum, nec frigida, voluptas, quam ex oratione, eo feriente, commovente & delectante efficacius, quo sensus tangeret propius, ceperunt audientes, indeque natum placendi studium, propagarunt late, perfecerunt et non interituro celebrarunt honore. Neque majores aliunde divitias sermo, dignitatem, lucem, splendorem & vivos quasi colores oratio, aut ad animos non flectendos solum sed suavitate quadam permulcendos & alliciendos vim dicurus scripturusve hauriunt.

Non isti jam immorabimur, quamvis pervulgatæ, figuratæ dictionis divitioni, qua in tropicam & schematicam, sed, ut nonnullis visum fuit, otiose, dispescere eandem placuit Rhetoricorum

eorum præceptorum magistris: præsertim cum Similitudinem & figurarum numero excluderit ERNESTI (1), & ad copiam potius, eamque Inventionis, retulerit. Sed quemadmodum non raro se invicem contingunt Tropi atque Figuræ, ita neque rarius ad picturam cogitatis inducendam & ad ornatum, qui elocutionis est, efficiendum, quam ad ipsa subsidia luminaque argumenti quasi creanda, pertinent Similitudines. Quam vero pariter eliminavit, et partim ad probationis partim ad cause genera amandavit QUINTILIANUS (2), Comparatio nihil habet cum Assimilatione, sed cum Antithesi potius, commune, ut pateat sententiam Auctoris fuisse a VOSSIO (3) non bene intellectam. Neque tamen diffitemur alio interdum sensu sumi *Comparisonem*, & ad rem nostram spectare proxime. Evenit enim in hujus quod in multis sæpe aliis rerum appellationibus, et iis maxime, quæ aut per se claræ videntur, aut non una efferri possent ratione, ut jam huc jam illuc, pro scribentis non constanti semper arbitrio, tractæ, in significatione nimium quantum vacillarent. Quod si conterminorum facillime moveantur limites, non erit mirum, in Latinis Similitudinis, Collationis, Exempli, Comparisonis, Imaginis, Inductionis Socraticæ, et Græcis, sed Romana plerumque civitate donatis, Parabolæ, Symbolæ, Epagoges, Allegoriæ, Paradigmatis, Homœoseos, Iconis, Syncrioseos aliisque definiendis, & constituenda eorundem sive homonymia sive synonymia, non fluctuasce modo sed pene lusisse CICERONEM, QUINTILIANUM, RUTILIUM LUPUM, JULIUM RUFINIANUM, & e recentioribus SCALIGERUM, VOSSIUM, ceteros, quorum sententias, ultra fidem fere varias & discrepantes (4), nisi videret imperata brevitatis, non inviti commemoraremus.

A 2

Con-

(1) *Init. Rhet.* §§. 126. 351.

(2) *Instit. Orat.* L. IX. c. 2.

(3) *Instit. Orat.* L. V. cap. 10. sect. 1.

(4) Alia quædam, eaque momentosa satis, hujus discrepantiæ causa,

Convenisse tamen in eo ut plurimum (5) videntur antiqui Rhetores (6), ut per *Similitudinem* s. *Collationem* eam figuram, vel si mavis dicendi formam, intelligerent, quæ duas non ejusdem generis res simul præbet intuendas, easque sibi ita assimilat, ut qua in re convenient perspiciatur, unaque principalis ab altera accessoria lucem accipiat atque splendorem; per *Comparisonem* vero illud dicentis scribentisve artificium, quo res non pares quidem (*parium* namque comparatio *nec elationem habet nec submissionem, est enim æqualis* (7)), sed ejusdem ordinis, eo fine conferuntur, ut earum non similitudo sed discrimen, modus, vis, pretium appareat. Et illam quidem, præeunte SULZERO (8), *æstheticam*, hanc *logicam*, *comparisonem*, vel *collationem* potius, non inepteliceret appellare. Sed obtinuit etiam alia quædam *Comparisonis* significatio, ex qua brevior, nec per partes absolutam denotaret similitudinem (Germanis *Vergleichung* strictioris sensu, nostratibus *Femförelse*), cujus ad Similitudinem plenam (Germanis *Gleichniß*, nobis *Eiknelse*, cujus tamen neque eadem semper esse solet acceptio) eadem sit ratio quæ Metaphoræ ad Allegoriam (9). Harum vero discernendarum dif-

illa fuit, quam supra in transcurfū tetigimus, similitum & dissimilitum non minus ad Inventionem, quam ad Elocutionem, sed diverso consilio tractatorum, ablegatio: cui cum accederet etiam nonnunquam novandi pruritus, vocabulorum usus factus est in dies incertior.

(5) Non desunt scilicet exempla confusionis generum, Comparisonis puta & Similitudinis. Vid. CICERO *de Invent.* L. I. c. 30. & 42. QUINTIL. L. VIII. c. 6. &c.

(6) CICERO *de Finib.* L. IV. c. 27. *Top.* c. 10. 18. *de Invent.* L. I. c. 28. L. II. c. 25. QUINTILIANUS L. II. c. 4. L. V. c. 10. FI. L. VII. c. 2. L. VIII. c. 3. 4. &c.

(7) CICERO *Top.* c. 18.

(8) SULZER *Allgemeine Theorie der schönen Künste*, Leipz. 1792. -- 1794, 4:ter Theil p. 642.

(9) SULZER l. c. p. 643. & 2:ter Theil p. 422. DAHL l. c. P. I.

difficilius statuitur certa quædam & constans mensura, maxime cum & SULZER ipse notissimum illum Homericum locum (10) non productioris similitudinis, sed brevioris comparationis loco habendum, aut in confinio utriusque ponendam esse voluerit. Quare videamus potius, qua ratione inter se disteant ab una parte *Similitudo*, & ab altera *Metaphora*, *Allegoria* atque *Exemplum*. Sed notas in antecessum licebit, aliam ad huc poni a J. C. SCALIGERO (11) & VOSSIO (12) Comparationis & Collationis s. Similitudinis differentiam, eam nempe, quod perfectam quidem ambæ exhibeant similitudinem, sed ordine variam, ut in *illa* priori loco ponatur res ad assimilationem adscita, posteriori vero res principalis quæ simili re aliunde arcescitur vel illustratur vel intenditur, & in *bac* contraria obtineat rerum series: quam tamen distinctionem non sane ad materiam sed ad formam, cujus multa sunt neque totidem vocabulis insignienda privilegia, pertinere, & otiosam fere esse, non immerito pronuntiaveris;

Est vero *Metaphora* modus quidam vividior atque efficacior, sed brevissimus, eam designandi similitudinem, quam inter res objectas detegit imaginatio, ita fere expressus, ut ad rem alteram subjectam altera prædicati instar, ut loqui amant Philosophi, adjungatur non propria sed aliena. Qui igitur tropus, quamvis sit cum similitudine nexu valde arcto conjunctus, & eodem omnino nitatur fundamento, alia tamen utitur & clandestina magis ratione. Nomen suum proprium in *Metaphora* arx retinet causæ, qualitates vero ejusdem et effectus unius verbi imagine exprimuntur & quasi pinguntur. *Similitudo* e contrario rem ipsam ejusque imaginem sigillatim

p. 9. Eam vero, quæ hoc sensu dicitur, Comparationem *Iconem*, nec tamen aptissime, appellavit HEGELMAIER *de dictione tropica* p. 328.

(10) *Iliad.* VI. 145 sqq. vide SULZER 4:ter Theil. p. 643.

(11) *Poëtices Libr.* III. c. 50.

(12) l. c.

tim proponit, comparatione quidem uberiori et ulterius continuata, quam patiatur natura Metaphoræ (13).

Quod ad *Allegoriam* attinet, definiri solet illa per tropi ejusdem, in primis autem Metaphoræ, per integram sententiam, aut plures adeo sententias, continuationem; in qua quidem definitione non fuisset omittendum, mentionem anti-typi fieri in Allegoria nullam, qui quamquam & in Metaphora taceatur, translucet tamen ex subiecto non obscure. Ad aenigmaticam proinde rationem propius accedit eadem Allegoria, quoties consilium ejusdem adhibendæ non declaratur (14), quod de *Parabolis & Apologis* explicatione aut sententia carentibus (nam hæc si adfuerint, Similitudinibus admovent aliquatenus) itidem valet. Ad Apologos vero et Parabolas referantur etiam commodissime Exempla, quæ ficta dicuntur CICERONI (15), ut possit *Exempli* significatio ad rei gestæ accommodatam persuasioni vel doctrinæ commemorationem, et generaliter dictorum speciatim & per facta enuntiatis explanationem, restringi.

Sed ad *Similitudines* redeamus, quarum ad delectandum vis non aliunde fere pendet, quam figuratarum in universonum dictionum. Displicere in diversis quæ similia sint, uti in similibus quæ diversa, ipsa monemur natura, id efficere cupiente, ut augeatur attentio nostra & examinis non patientia solum

(13) *In totum autem Metaphora brevior est quam similitudo, eoque distat, quod illa comparatur rei quam volumus exprimere, hæc pro ipsa re dicitur.* QUINTILIANUS L. VIII. c. 6.

(14) Pulchre HOME: *In a word, an allegory is in every respect similar to an hieroglyphical painting, only that words are used instead of colours. Their effects are precisely the same; a hieroglyphic raises two images in the mind, one seen which represents one not seen; an allegory does the same; and resemblance leads us to apply the description to the subject represented.* Elements of Criticism, Ch. XX. sect. 6. (T. II. p. 279).

(15) Topic. c. 10. Cfr. QUINTILIANUS L. V. c. 6.

lum sed cupido, ut laborem in rebus cognoscendis positum compenset voluptas (16), ut clariores et luculentiores res evadant objectæ, subvenientque sibi & opitulentur invicem sensus & intelligentia. Quæ commoda quamvis non ad productiores unice Similitudines pertineant, in iisdem tamen, per moram in propositis rebus longiorem, maxime regnant, eamque adjuvant rerum scientiam, quæ ex partibus totum judicat melius pleniusque.

Neque tamen uberior et ad vivum refecta Similitudo ubique vel placet vel prodest. Affectibus certe vehementioribus nullo convenit modo: qui enim horum raptus est turbine, illo caret composito & bene ordinato mentis habitu, qui in obversanti re quacunque consistere possit et commorari tamdiu, quoad per singulas eundo partes et ipsa, & alia quædam, sub eandem cadens rationem, non pervideri solum sed et aliis monstrari dilucide possit. Quod movit animum, occupat quoque et tenet fortissime eundem, nec ad alias res nisi in transursu advertere sinit, aut si adverti passum fuerit, rem alienam, sed similem adeo visam, ut præsentī casui censerī queat accommodatior, propriæ omisæ loco ponit nonnunquam (17), unde existunt potius Allegoricæ & Metaphoricæ in primis locutiones, quam veræ quædam & elaboratæ
 Simi-

(16) *Is, qui audit, alio ducitur cogitatione, neque tamen aberrat, quæ maxima est delectatio.* CICERO de Orat. L. III. c. 40.

(17) *Rooted grief, deep anguish, terror, remorse, despair, and all the severe dispiriting passions, are declared enemies, perhaps not to figurative language in general, but undoubtedly to the pomp and solemnity of comparison.* HOME l. c. ch. XIX. (T. II. p. 207).
Sie (die Vergleichen) scheinen sich mehr zu Reden und Gedichten von einem etwas gemäßigten Ton, als zu denen von ganz heftigem Affect zu schicken. Denn in diesem ist das Feuer zu stark um sich bey Vergleichen zu verweilen; die Bilder gehen in Metaphern oder Allegorien über. SULZER l. c. 4ter Theil, p. 645.

Similitudines. Neque infrequenter nudæ tum proponuntur res, sed verborum maxime figuris exaggeratæ. Quem vero aptissimum sibi & convenientissimum vindicant Similitudines, inter sublimem & affectibus turgidum stilum, atque genus scripturæ simplex omnique orbatum artificio, medius fere est locus, ita tamen, ut populari etiam, et quæ maximæ perspicuitatis esse debet, scriptioni, ad res obscuriores illustrandas et sensibiles reddendas, apprime inserviant. Cavendum autem in hoc, ut in omni, Similitudinum usu erit, ne nihil omnino permittere videamur legentium audientiumve perspicaciæ, & ne nimis coacervatis imaginibus attentionem a re ipsa identidem revocemus, quo factò, & quæsitis in scirpo nodis, disjiciuntur longius rei capita, & sublato, qui intelligentiam juvisset maxime, nexu in totius absoluti complexum componuntur ægrius. Dispensata prudenter, non luxuriose profusa, placent ornamenta: & nominatim Similitudines eam postulant mentis, sive in earundem auctore sive in lectore vel auditore, conditionem, quæ propositæ rei, dignæ in qua diutius moretur attentio habitæ, rationem et vim diligentius pernoscere cupiat.

Fontes Similitudinum non unius sunt generis, sed varii & multiplices ex omni fere humana cognitione, etiam fabulosa, sponte scaturiunt. Ita vero comparatæ sint, necesse est, res quæ ad assimilationem arcesuntur, ut quid in iis insit simile neque primo quasi detegatur aspectu, neque anxia quadam & nimis operosa indigeat perscrutatione. Abstinendum quoque erit ab obscuris & abstrusioribus atque a communi politiorum hominum scientia remotis, ne rem non satis lucidam alia minus lucida vel ignota prorsus obnubilasse potius quam illustrasse videamur (18);

a for-

(18) Sic qui ad Ovidianum illud; *bene qui latuit bene vixit*, explanandum & illuminandum similitudinem, vel multo etiam ma-

a fordidis ac plebejis & in univerſum ab omnibus quæ ſcrip-
tionis repugnent characteri, atque a tritis demum & pervul-
gatis, continuoque ſermonis etiam communis uſu, omni ſpo-
liatis venuſtate, niſi nova quadam et inſolita facie, quam felix
develaverit ingenii acies, gratiam inire queant legentium (19).
Cavendum ſimul erit, ne ultra *tertium*, quod dici ſolet, *com-
parationis* extendatur ſimilium analyſis & exhausta ſimilitudi-
ne diſſimilitudinem inferat, vel minutulum ſaltim & ineptum
ſimilitudinis luſum.

Sed proprias & ſpeciales regulas habent diverſæ Simili-
tudinum claſſes, quas alio modo, ſed pro ſinis & effectus ra-
tione ſinguli, conſtituerunt alii, diſiſione vel bipartita vel
tripartita. Trifariam ſcilicet vel ita diſiſere Similitudines, ut
partim in *Illuſtranda*, partim in *Amplificanda*, partim in *Vari-
anda* ſententia verſarentur, vel ita, ut partim ad *Evidentiam*,
partim ad *Ornatum*, partim ad *Senſum vividioſorem* relatæ, juva-
rent aut intelligentiam, aut imaginandi vim, aut animi motum (20).
Cum vero duo illa extrema, quemadmodum & Amplificatio ac
Variatio, ad delectationem maxime valeant, commodior no-
bis quidem illa videtur Similitudinum diſiſio, qua nonniſi bi-
fariam in *Illuſtrantes* & *Delectantes* diſpeſcuntur (21) Qua-
rum *illæ* rem principalem clarius & ad captum accommoda-

B

tius

gis Metaphoram, adhibere vellet a Cimice paradoxo, inſecto Africæ
meridionalis aridum & flavescens mentiente folium, petitam, vix ipſis
Caffris ſatis intelligeretur.

(19) Novitatis vero gratia commendantur inprimis longinquius
petitæ ſimilitudines, (in quibus tamen ſervandi modi non eſt obli-
viſcendum), cum propius jacentes dudum occupaverint alii. *The Poëts,
ſuch of them as have a juſt taſte, draw all their ſimiles from things
that in the main differ widely from the principal ſubject.* HOME
l. c. ch. 8. V. I. p. 282.

(20) DAHL l. c. p. 10. 13. SULZER l. c. 4:ter Theil p. 644.

(21) HOME l. c. Ch. 19. Vol. II. p. 183. BLAIR Lectures on

tius exponunt, sensibus ea admovendo quæ extra sensuum cancellos sunt constituta, & intelligentiæ, objecta sensibili specie, subveniendo, locumque, quoties nodus tali dignus artificio incidit, in descriptionis genere tantum non omittentur. *Delectantes* vero Similitudines eo præcipue spectant, ut ornentur res in se quidem satis clara, sed nuda minus quam par esset placens vel cito nimis transitura, ut ad contemplandam ejusdem jucunditatem diutius & cum omni qua frui possit voluptate advertatur mens, ut eam fervet fortius impressam, ut moveatur vividius, atque ut in commotione, cujus nos participes fieri voluit similitudinis artifex, inhæreamus aliquantisper. Simpliciores porro sunt *Illustrantes* illæ Similitudines, majorem non amant solum sed requirunt perspicuitatem, & summum facilemque ac perfecte sensibilem cum re representanda consensum, ultra quem non sine vitio & erroris periculo evagantur. Compositæ magis sunt *Delectantes* vel latiores saltem ac liberiores, & neque illas respuunt imagines, quæ cum re ornanda aut intendenda non tam indole quam effectu convenient, sed eam ubique imitantur excitati manifestioris vel taciti sensus formam, quæ in re principali jam fuerit dominata, sed splendentem magis & nonnunquam auctam (22). At facilius in univèrsum ponuntur quam in casu quovis speciali distinguuntur horum generum limites, cum quod ad illustrandum idem ad movendum quoque, & vicissim, esse omnino possit comparatum; solet vero alterutrum consilium plerumque prævalere & denominationem a potiori inferre.

Conspicua sunt, ut jam in ipso Dissertationis limine monuimus, Maroniana carmina insigni atque egregio Similitudinum, & utriusque quidem generis, artificio. Quas autem hac

Rhetoric and Belles Lettres Vol. I. Lect. XVII. p. 389. SULZER I. c. 2ter Theil p. 424.

(22) SULZER loco proxime cit. p. 428 sq. BLAIR Vol. I. p. 390.

hac occasione plenius persequi non vacavit excellentiores illustris Poëtae Similitudines, donec conquirere easdem sollicitius & per classes dispertire aliquando licuerit, brevi saltē indice recensēbimus. Leguntur Bucolicorum V. 16 fqq. 45. fqq. VIII. 25 fqq. Georgicorum I. 201. fqq. 512. fqq. III. 103 fqq. 193 fqq. 237. fqq. IV. 170 fqq. 433 fqq. 511 fqq. Aeneidos I. 148 fqq. 392 fqq. 430 fqq. II. 304 fqq. 355 fqq. 379 fqq. 626 fqq. III. 679 fqq. IV. 301 fqq. 402 fqq. V. 213. fqq. 439 fqq. 448 fqq. VI. 270 fqq. 702. VII. 462 fqq. 528 fqq. 586 fqq. VIII. 22. fqq. 243. fqq. 407 fqq. 622 fqq. IX. 339 fqq. 435 fqq. 792 fqq. X. 454 fqq. 693 fqq. XI. 68 fqq. 492 fqq. 721 fqq. XII. 4. fqq. 451 fqq. 624 fqq. 256. fqq. 908 fqq. &c. In quarum nonnullas stricturne Homianae (23) fidem nequaquam fecere omnibus.

(23) Libr. cit. Vol II, p. 214. fqq.

